

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Keskustelunavaus

Yritystukien valmistelussa pitää korostaa ehtoja ja valvontakeinoja

Suomen Tilintarkastaja ry:n keskustelunavaus
15. maaliskuuta 2023
Jarkko Raitio

Tiivistelmä

Tilintarkastajat moittivat viime vuosien yritystukia leväperäisiksi, mutta eivät kuitenkaan kyseenalaista tukien tarpeellisuutta.

Tilintarkastajabarometrissä lähes 70 prosenttia vastaajista katsoi, että viime vuosina yritystukia on myönnetty leväperäisesti. Vastaajista 75 prosenttia kuitenkin arvioi, että tukia tarvitaan tulevaisuudessakin poikkeuksellisissa tilanteissa. Lisäksi vastaajista 63 prosenttia katsoo, että tilintarkastajia tulisi hyödyntää yritystukien tarkastamisessa enemmän.

Tilintarkastajien näkökulmasta yritystukien valmistelussa korostuvat ennakkoon määritellyt ehdot ja valvontakeinot. Tukien tarkastaminen ei ole mahdollista ilman selkeitä ehtoja. Kun tuella on selkeät ehdot, siihen on yleensä helppo liittää myös valvontakeinot.

Tilintarkastajien hyödyntäminen yritystukien tarkastamisessa on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Ehdoilla ja valvonnalla voidaan varmistaa tukien kohdentuminen asianmukaisesti.

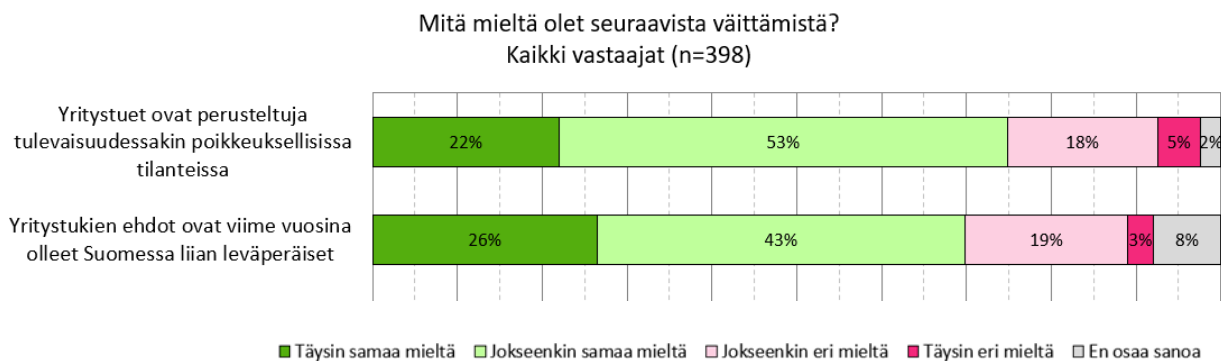
Johdanto

Tilintarkastajat kritisoivat viime vuosien yritystukia. Tilintarkastajabarometrin ajankohtaiskyselyssä¹ lähes 70 prosenttia tilintarkastajista on sitä mieltä, että yritystukien ehdot ovat Suomessa olleet viime vuosina liian leväperäisiä (kuvio 1).

Kyselyyn vastanneista tilintarkastajista 26 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 43 prosenttia jokseenkin samaa mieltä siitä, että yritystukien ehdot ovat Suomessa olleet viime vuosina liian leväperäiset. Puolestaan 19 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä ja 3 prosenttia täysin eri mieltä väitteestä.

Tilintarkastajat eivät kuitenkaan vaikuta olevan yritystukivastaisia – ainakaan silloin kun kyse on viime vuosien kaltaisista poikkeuksellisia tilanteita koskevista yritystuista. Tilintarkastajista 22 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 53 prosenttia jokseenkin samaa mieltä sen kanssa, että yritystuet ovat perusteltuja tulevaisuudessakin poikkeuksellisissa tilanteissa. Tilintarkastajista 18 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä ja 5 prosenttia täysin eri mieltä väitteen kanssa.

Kuvio 1.

Yritystukien ehdot ja myös valvonta tärkeää

On todennäköistä, että tilintarkastajien tukikritiikki kohdistuu korona-aikana valmisteltuihin ja myönnettyihin yritystukiin. Koronatuuet ovat herättäneet laajalti kritiikkiä, ja niitä ovat moittineet myös Valtiontalouden tarkastusvirasto ja työ- ja elinkeinoministeriö sisäisessä tarkastuksessa.

Valtion rahankäyttöä valvovan viranomaisen Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) havaintojen mukaan nopeita koronatukipäätöksiä ei tasapainotettu tehokkaalla valvonnalla ja tarkastuksilla. VTV:n tarkastuskertomuksen 13/2021 mukaan avustusehtojen noudattamisen valvonta oli

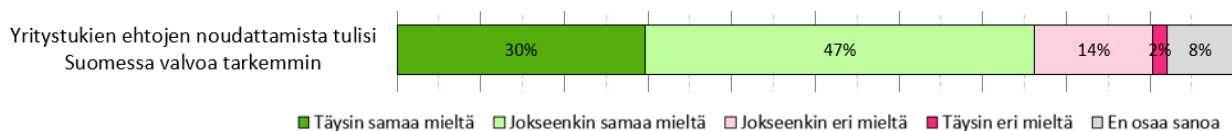
¹ Tilintarkastajabarometri luotaa tilintarkastajien näkemyksiä yritysten ja talouden tilasta. Barometrin tiedonkeruu tehtiin 17. 11.–15.12.2022. Kysely kohdistettiin 1 152:lle Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsenelle. Kyselyyn vastasi 398 tilintarkastajaa. Tulosten virhemarginaali on 4 prosenttiyksikköä suuntaansa. Barometrin toteutti tutkimusyhtiö Aula Research Oy internet- ja puhelinkyselyinä.

yleisluonteista, ja toisaalta tukikriteerien tulkinnanvaraisuus nakersi pohjaa tuen asianmukaisen käytön uskottavalta valvonnalta.²

Työ- ja elinkeinoministeriön sisäisen tarkastuksen tarkastusraportissa (Tuet ja hyvitykset ravitsemisyriyksille 7.7.2021) kiinnitettiin huomiota siihen, että jatkossa kaikkiin asetettuihin rahoitusehtoihin tulee määrittää riittävät valvontakeinot.³

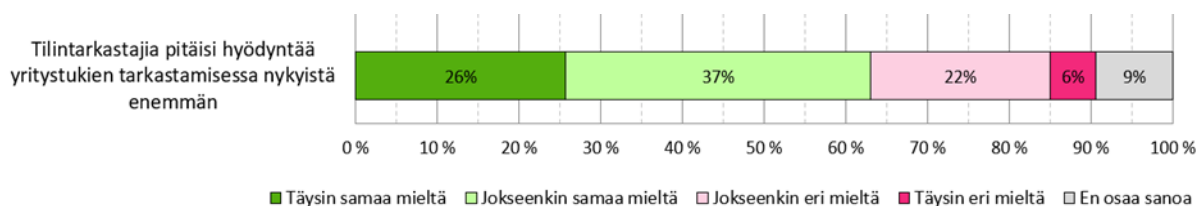
Tilintarkastajista 77 prosenttia penää tarkempaa valvontaa yritystukien ehtojen noudattamiselle. Tilintarkastajista 30 prosenttia on täysin samaa mieltä siitä ja 47 prosenttia jokseenkin samaa mieltä siitä, että yritystukien ehtojen noudattamista tulisi Suomessa valvoa tarkemmin. Tilintarkastajista 14 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä ja kaksi prosenttia täysin eri mieltä väitteen kanssa. (Kuvio 2.)

Kuvio 2.

Vastaajista 63 prosenttia oli sitä mieltä, että tilintarkastajia pitäisi hyödyntää yritystukien tarkastamisessa nykyistä enemmän. Tilintarkastajista 26 prosenttia oli täysin ja 37 prosenttia jokseenkin samaa mieltä sen väitteen kanssa, että tilintarkastajia pitäisi hyödyntää yritystukien tarkastamisessa nykyistä enemmän. Tilintarkastajista 22 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä ja 6 prosenttia täysin eri mieltä tilintarkastajien hyödyntämisen lisäämisen kanssa. (Kuvio 3.)

Kuvio 3.

Julkisten varojen tehokas ja järkevä käyttö

Kun tilintarkastaja on mukana yritystukien valvonnassa, yritystukien ehtojen tulee olla selkeitä, sillä muutoin tilintarkastaja ei voi tukia tarkastaa ja niistä raportoida. Parhaimmillaan tilintarkastajan hyödyntäminen yritystukien tarkastamisessa mahdollistaa sen varmistamisen, että yritystukiin suunnattavat julkiset varat ovat tehokkaassa ja järkevässä käytössä. Käytännössä tehokkaalta yritystuelta voidaan vaatia, että se auttaa yritystä joko vaikean ajan yli tai tuottaa jotain lisäarvoa yhteiskuntaan ja esimerkiksi lisää työllisyyttä, tuotekehitystä tai yleishyödyllisyyttä.

² VTV 2021: 6.

³ TEM 2021: 28.

Jotta näistä asioista voitaisiin varmistua, tuen saamisella on oltava ehdot ja tukea saavalla yrityksellä on oltava seuranta- ja raportointivelvollisuus saamastaan tuesta. Näin ehdot ovat siis avainasemassa yritystukien valvonnassa ja tuovat uskottavuutta koko järjestelmään.

Ehtojen ja valvonnan korostaminen yritystuissa tarkoittaa esimerkiksi sitä, että myös yritystukien saajia opastetaan siinä, miten ja mihin tukea saa käyttää. Hallinnolliselta lisätaakalta ei voida välttyä tilanteessa, jossa esimerkiksi kirjanpito pitää tuen osalta toteuttaa normaalia toimintaa tarkemmin.

Osana lakisääteistä tarkastusta tai erillisenä toimeksiantona

Laajan tilintarkastusvelvollisuuden seurauksena tilintarkastaja on valittuna noin 100 000 yritykseen. Tilintarkastajat tuntevat hyvin taloudellisesti merkittävimmät ja työllistävimmät yritykset ja siksi tilintarkastajien hyödyntäminen yritystukien valvonnassa on tehokasta.

Tilintarkastajien hyödyntämisen toteutustapoja on karkeasti jaoteltuna kahdenlaisia: yritystukien tarkastaminen osana lakisääteistä tilintarkastusta ja yritystukien tarkastaminen erikseen sovittavana toimeksiantona⁴.

Yritystukien tarkastus erikseen sovittavana toimeksiantona tarkoittaa sitä, että tilintarkastaja tarkastaa tiettyjä yritystuen saajan laatimaan selvitykseen sisältyviä asioita. Tällöin tilintarkastaja suorittaa yritystuen ehdoissa, laissa tai muissa säädöksissä määritellyt toimenpiteet ja kertoo raportillaan mitä toimenpiteitä selvityksen eri osioille tai tiedoille kohdistettiin ja mitä tarkastuksessa havaittiin. Tilintarkastaja ei tee johtopäätöstä koko selvityksen oikeellisuudesta. Tällaisia erikseen sovittavia toimeksiantoja ovat muun muassa ministeriöille tai viranomaisille, kuten Business Finlandille toimitettavien avustusselvitysten tarkastamiset.⁵

Lakisääteisessä tilintarkastuksessa tilintarkastaja sen sijaan suhtautuu yritystukeen kuin mihin muuhun tahansa tilinpäätöksen erään. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yritystuki voi päätyä tilintarkastajan lähemmän tarkastamisen kohteeksi erityisesti, jos tilintarkastaja on riskejä arvioidessa päättänyt kiinnittää niihin huomiota tai jos yritystuki ylittää tilintarkastajan määrittämän euromääräisen olennaisuusrajan.

Koska osana lakisääteistä tilintarkastusta yritystukiin suhtaudutaan kuten muihin tilinpäätöksen eriin, tarkoittaa tämä myös sitä, että yritystuista raportoidaan hyvin harvoin tilinpäätöstä kokonaisuudessa koskevassa tilintarkastuskertomuksessa. Tällöin edes yritystuen myöntäjä ei välttämättä pelkää tilintarkastuskertomusta lukemalla saa käsitystä yritystukiin tehdyistä tarkastustoimenpiteistä ja tehdyistä havainnoista.

On tosin mahdollista, että yritystuki rajoittaa esimerkiksi yrityksen jakokelpoisia varoja, jolloin sen merkitys tilinpäätösraportoinnissa ja myös lakisääteisessä tilintarkastuksessa korostuu. Esimerkiksi

⁴ Ks. Laine 2022: 64–65.

⁵ Ks. Laine 2022: 64.

ravitsemisyriyten koronahyvytykseen liittyvän rajoituksen toteutumisen tarkastus kuului lakisäatei-
seen tilintarkastukseen⁶.

Lähteet

Laine, Riitta (2020). Profiitti 2/2020: 28–30. [profiitti_2-2020.pdf \(tilintarkastajat.fi\)](#).

Laine, Riitta (2022). Miten tilintarkastaja tarkastaa avustuksia? Tilisanomat 2022/3: 62–65.

Työ- ja elinkeinoministeriö, Sisäinen tarkastus 2021: Tuet ja hyvytykset ravitsemisyriyksille. [TEM Tuet ja hyvytykset ravitsemisyriyksille – tarkastusraportti 2021 \(vm.fi\)](#) (TEM 2021).

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 13/2021. *Koronaepidemian johdosta myön-
netyt suorat yritystuet – Tukien kohdentuminen ja hallinnointi epidemian alkuvaiheessa* [Valtionta-
louden tarkastusviraston tarkastuskertomus 13/2021 Koronaepidemian johdosta myönnetyt suorat
yritystuet – Tukien kohdentuminen ja hallinnointi epidemian alkuvaiheessa \(vtv.fi\)](#) VTV (2021).

⁶ Ks. esim. Laine 2020: 30.